

“En af de mærkeligste skikke ...”

“Naar en Europæer kommer hertil, er det gerne det første, han søger for, at faa sig en Kvinde at sove sammen med ...”

Danske mænd og afrikanske kvinder i og uden for kolonialismens orden. Af Pernille Ipsen

Frokost på Christiansborg, Dansk Guinea, 28. januar 1843. Guvernør Edward Carstensen, stående, i hvidt, proponerer en skål for prins Louis Philippe. Akvarel udført af prins Louis Philippe selv. (Udlånt af Handels- og Søfartsmuseet)

Det var en mindeværdig begivenhed, da den franske prins af Joinville, Francois d'Orléans, i januar 1843 besøgte guvernør Edward Carstensen på Guldkysten. Guvernør Carstensen, der havde levet et aktivt kulturelt liv i København, var plaget af kedsomhed i Guinea, og han så det royale besøg som en kærkommen lejlighed til at højne den sociale standard på fortet. Han fejrede prinsens besøg med en frokost i guvernørboligen.

Francois d'Orléans malede senere en akvarel af denne frokost. Han placerede sig selv centralt i billedet med ryggen mod havet og verden udenfor. Rank og anstændig har prinsen sit blik fæstnet ved den skålende Carstensen, mens en nøgen afrikansk kvinde bøjer sig for at opvarte ham. I modsætning til den skæggede mand ved bordenden undgik prinsen tilsyneladende at tage betjeningen i nærmere øjesyn.

Ifølge prinsens egen beskrivelse af situationen i en dagbog fra rejsen, må han dog have vendt blikket mod kvinderne på et tidspunkt, for de lader til at have gjort et større indtryk på ham end guvernørens skåltale. I en længere beskrivelse af deres hår, hud og kropslugt udpenslede han en biologisk baseret og hårdt optrukken racemæssig forskel mellem europæere og afrikanere:

Disse frøkners hele koketteri bestod i opsætningen af deres uldne hår, klippet som en hæk på den mest fantastiske måde, og i finheden af deres lækre hud, der skinnede som satin, en blødhed som de opnår ved det daglige bad og indgning af kroppen med fint sand. Desværre fjerner denne frotering ikke kropslugten. Jeg har aldrig kunnet udstå lugten af negre og negerinder, men jeg har kendt personer, som blev helt beruset af den, og som til trods for at deres helbred var

ødelagt af den afrikanske feber igen og igen bønfuldt om dog at måtte vende tilbage til deres tjeneste i Senegal og på kysten for at genopleve denne lugt.

Kolonialismens orden Prinsens akvarel er den eneste kendte gengivelse af interiøret på hovedfortet Christiansborg. Samtidig er billedet et tydeligt udtryk for kolonialismens genkendelige orden med velhavende og velklædte hvide mænd der bliver betjent af nøgne underordnede sorte kvinder. I løbet af de sidste årtier er forestillingen om magtfulde hvide middelklasse mænd med styr på sig selv og deres subalterne subjekter slået grundigt fast af postkoloniale historikere. Derfor er prinsens akvarel og hans beskrivelse af afrikanske kvinder nok skræmmende, men ikke overraskende.

Kolonihistorisk forskning i Danmark

I 2006 modtog en gruppe historikere fra forskellige universiteter i Danmark og de Nordiske lande støtte fra FKK til oprettelsen af et to-årigt netværk med titlen 'Global kulturhistorie. Netværk for historiske studier af kolonialisme og post-kolonialisme.' Netværket ønsker at sætte fokus på de kulturmøder og magtforhold, som er opstået i forbindelse med Europas, deriblandt Danmarks, stadig tættere forbindelse med og interventioner i andre verdensdele. Netværket henvender sig til forskere og andre med interesse for emnet og startede sine aktiviteter med en åbningsforelæsning af journalist Peter Tygesen på Københavns Universitet den 9. februar i år. I august 2006 afholdtes netværkets første konference, *Managing the Postcolonial Experience*, på Aarhus Universitet, og i løbet af de kommende to år vil netværket endvidere afholde to konferencer med titlerne: 'Nordic perspectives on colonialism' og 'Global history and cultural encounters.'

Flere oplysninger og nyheder findes på: www.globalkulturhistorie.au.dk.

Hierarkiet på prinsens akvarel fandtes overalt, hvor den koloniale orden var bestemmende. Skal man tro Jørgen Leths selvbiografi fra sidste år, er kolonialismens orden stadig styrende på Haiti. Leth påkalder sig retten til at have sex med en 17 årig pige, fordi hun er datter af hans kok og har fået adgang til hans swimmingpool. "Jeg ser mig selv tage det der tilhører mig", skriver Leth og inviterer læseren ind i en erotisk forestilling, som han kalder "kolonialismens erotiske vision". Uden at reflektere nærmere over det moralsk diskutabile i situationen funderer Leth over, hvad det mon kan være, der ophidser ham sådan: "Er det fantasien om at eje, der gør mig så vild? Er det forbudtheden? Er det kolonialismens erotiske vision, der kommer sivende fra baghovedet ..."

Blandede forhold uden for kolonialismen

Jørgen Leth kan med rette hævde, at hans betagelse af sorte kvinder har en lang historie bag sig. Selv et overfladisk kendskab til de danske handelsstationer på Guldkysten ville f.eks. kunne bekræfte hans udsagn. I hele dansk Guineas levetid, fra slutningen af 1600-tallet til salget til England i 1850, var forhold mellem danske mænd og afrikanske kvinder integreret praksis i kystsamfundet. Men en sammenligning mellem Leths Haiti og dansk Guinea afslører også forskelle. Dansk Guinea var en præ-kolonial handelsstation, og magtfordelingen på kysten fulgte andre linier end raceforskelle. De danske mænd på Christiansborg kunne ikke som Leth forvente, at deres race i sig selv ville give dem let og rigelig adgang til de kvinder, de havde lyst til.

Prinsens akvarel fortæller således kun en del af historien om forhold mellem danske mænd og afrikanske kvinder i dansk Guinea. Den besøgende prins repræsenterer en lang tradition af europæiske fantasier om afrikanske kvinder i rejseberetninger og breve fra Afrika. Disse fremstillinger af afrikanske kvinder var formet af europæiske ideer om kulturel, religiøs og racemæssig overlegenhed. Ideer,

som eksisterede både før og efter kolonialismen, men som kun for alvor var bestemmen- de for praksis, når og hvis den koloniale orden var på plads. Lige uden for prinsens billede i dansk Guinea indtog afrikanske kvinder andre positioner i forhold til danske mænd, som var produktet af mere komplekse magthierarkier.

At cassare I første omgang havde Vestindisk-guineisk Kompagni helt forbudt deres ansatte at have forhold til afrikanske kvinder, men forbudet havde vist sig umuligt at praktisere. Kompagniet indgik derfor i stedet et kompromis med kirken på Christiansborg, og omkring 1730 udstedte Sjællands biskop Christen Worm en dispensation til de danske mænd, der tillod dem at tage én (og kun en) afri- kansk kone på en række betingelser. Mændene måtte love, at de ville sørge for kvindernes indførelse i den kristne religion, at de ville for- sørge deres koner og eventuelle børn, samt at de ikke ville forlade kysten og deres afrikanske koner uden at spørge dem, om de ønskede at komme med tilbage til Danmark.

At gifte sig med en afrikansk kvinde hed at cassare eller at calisare efter det portugisiske casar (at gifte sig). Portugisere, hollændere og englændere havde indgået denne type for- hold med afrikanske kvinder i Vestafrika siden slutningen af 1400-tallet. I dansk Guinea blev det almindeligt fra tidligt i 1700-tallet. Under deres ophold på kysten kunne mændene også vælge at købe en slavekvinde og sælge hende igen, når de ville. De kunne også købe sig til seksuel tilfredsstillelse hos prostituerede, men når de indgik mere etablerede forhold til frie afrikanske kvinder, fulgte de altså en ægteskabslignende praksis, der var et kom- promis mellem kirken, kompagniet og deres afrikanske handelspartnere.

Ifølge lægen Paul Isert, der rejste til Guinea i 1780'erne, indgik rigtigt mange af kompagniets ansatte forhold med afrikanske kvinder: "En af de mærkeligste Skikke her er Europæ- ernes Giftermaal med Landets Døtre. Man kal- der det at cassare, som kommer af Portugisisk

PERNILLE IPSEN er ph.d.- stipendiat ved SAXO-Instituttet, Afd. for Historie, Københavns Universitet, på en bevilling fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation. Projektet, der forventes at være færdigt i december 2007, har foreløbig titlen: 'Interracial Intimacy in Danish Guinea, ca. 1680-1800':

og betyder at sætte Bo. Naar en Europæer kommer hertil, er det gerne det første, han søger for, at faa sig en Kvinde at sove sam- men med ..."

Historien om disse officielle ægteskabelige forbindelser mellem danske kompagniansatte og afrikanske kvinder, der blev skrevet ind i kirkebogen og velsignet fra prædikestolen, hører til i en kontekst, hvor race ikke var den vigtigste sociale forskel. I en plantagekoloni, hvor magtbalancen i samfundet hvilede på forskellen mellem sorte slaver og frie hvide, ville officielle intime forbindelser på tværs af raceskellet have truet den gældende orden. I det præ-koloniale handelssamfund i Vest- afrika var forbindelser af alle slags mellem sorte og hvide derimod ikke bare tilladte, men nødvendige.

Edward Carstensens valgmuligheder

Governør Edward Carstensen faldt i 1840'erne for en 14-årig dansk-afrikansk pige ved navn Severine Brock. Severine var ifølge Carstensen så betagende, at flere danske mænd på fortet efterstræbte hendes mødom, og da han ikke kunne udholde tanken om hendes "fordærvelse", bad han hendes mor om lov til at cassare hende. I sin dagbog lægger han op til, at han kunne have begrænset sig til at betale for at tage Severines mødom, men det var åbenbart ikke et engangsforhold, Carsten- sen var interesseret i: "... jeg har aldrig været vandt til at søge Adspredelse med og hos offentlige Fruentimmer; den Tanke at leve her på Kysten i flere Aar uden quindeligt Hjerte nær Mig er Mig utaalelig ... Pigen er ung og ufordærvet jeg kan opdrage hende endnu."

Carstensen havde flere muligheder for at

få sine seksuelle behov dækket af afrikanske kvinder. Han kunne vælge at betale sig til sex med "offentlige fruentimmer", han kunne tage sig en kæreste, eller han kunne, som han valgte at gøre, lade sig cassarere. Selv i den præ-koloniale handelsstation på Guldkysten, hvor kolonialismens orden endnu ikke havde indfundet sig, havde Carstensen let adgang til sex med afrikanske kvinder.

Jørgen Leth har sandsynligvis ret i, at Haitis fortid som slaveribaseret plantagekoloni for- ærer ham en overlegen magtposition. Forhol- dene i præ-kolonialt dansk Guinea antyder, at velhavende og magtfulde danske mænd kan få adgang til fattigere kvinders kroppe både i og uden for kolonialismens orden. Det er altså tænkeligt, at Leth kunne have erobret yngre kvinder på Haiti alene ved sin økonomiske og sociale overlegenhed, og i så fald havde han ikke behøvet at tilskrive kolonialismen sin ero- tiske vision.

Referencer

Edward Carstensens dagbog findes i hånd- skrift på Rigsarkivet og i en maskinskreven kopi i familiens eje.

Citatet er fra Henning Henningsens behand- ling af historien om frokosten på Christians- borg i Handels- og Søfartsmuseets Årbog 1980, s. 146-153

Ingeborg Raunkjær (red.): Lægen Paul Iserts breve fra dansk Guinea 1783-87 (G.E.C. Gad, 1917)

Jørgen Leth: Det uperfekte menneske (Gyldendal, 2005)